

POSUDOK ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Téma: Od propagandy k dekonštrukcii. Transformácia kultúrotvorných naratívov v slovenskej a českej audiovizuálnej tvorbe

Typ záverečnej práce: Habilitačná práca

Autor: Mgr. art. Štefan Timko, PhD. (HA_KU15)

Oponent: doc. PhDr. Michaela Malíčková, PhD.

P.č.	Kritériá hodnotenia záverečnej práce
1.	<p>Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce</p> <p>Definujúca téma habilitačnej práce, ako ju signalizuje samotný jej názov, ma zaujala hneď z troch dôvodov. Prvým je výskum v oblasti slovenskej (účelovo aj českej audiovizie), ktorý považujem za veľmi dôležitý a jej aktuálny stav i za podnetný a to aj vďaka slovenskému filmologickému prostrediu otvorenému príbuzným teoretickým diskurzom, predovšetkým filozofickému, špecificky hlavne estetickému, či širšiemu umenovednému. Druhým dôvodom je ambícia identifikovať kultúrotvorné naratívy, teda zviditeľniť tie, ktoré sú pre slovenskú kultúru formotvorné, príznakové, reprezentatívnejšie než ostatné a tretím dôvodom je nasmerovanie pozornosti na vývojovú dynamiku skúmaného materiálu. Už takto nastavený výskum je preukazne náročný, pričom implicitne sú v texte prítomné ďalšie okruhy motívov a potenciálnych metodologických otázok, ktoré práca otvára. Vzťah historického filmu k historickej vernosti a autorskej vízii, resp. napätie medzi historickou relevantnosťou a umeleckou licenciou, vplyv spoločenskej klímy a politických elít na vstupné recepčné kódy, historický film ako možná forma protetickej pamäte, prípadne ďalšie, ktoré sa čitateľovi zviditeľňujú v súlade s jeho diskurzívnym čítaním aj napriek tomu, že nemusia byť v práci explicitne formulované. Vysoká predpokladová náročnosť práce súvisí aj s jej vyslovene interdisciplinárnou povahou – vyžaduje si kombináciu kompetencií estetika, filmového teoretika, historika.</p>
2.	<p>Posúdenie úrovne spracovania práce</p> <p>Predložený text spĺňa kritériá stanovené na habilitačnú prácu, teda vedecký text dokladajúci kontinuálny koncepčne premyslený výskum, v ktorom je čitateľná istá miera autorského vkladu, nerozptýlené sústredenie sa na tému, jej problematizujúca lektúra a schopnosť pomenovať referenčné polia, v ktorých sa môže z významňovať.</p> <p>Autor habilitačnej práce jasne definuje svoj hlavný cieľ ako ambíciu predstaviť vývojovú dynamiku kultúrotvorných naratívov v kontexte historických žánrov slovenskej kinematografie a televíznej tvorby, dominantne vo väzbe na ich hranú podobu, čiastočne dokument.</p> <p>Materiálová hutnosť niektorých tém si vyžiadala selekciu a zvolené texty vnímam ako referenčnú vzorku, nie ako vyčerpávajúcu systematizovanú databázu, pričom kľúč k výberu nie je úplne jasne v texte definovaný a to predovšetkým tam, kde autor siaha po komparácii s českým, prípadne so širším medzinárodným prostredím. Nechcem tým však spochybňovať výpovednú hodnotu zvolených titulov a to ani vo vzťahu k identifikácii „evolúcie kultúrotvorných naratívov v kontexte historického žánru“, príkladov a prípadových štúdií je dostatok pre možnosť vypozerovať tendencie, na základe interpretačných sond diagnostikovať symptomatické vlastnosti jednotlivých tematicky kompaktných množín naratívov a ich vývinovú dynamiku. Komparatívny prístup k zvolenému materiálu dominantne zo slovenského a českého prostredia bol v istej fáze doplnený o svetový kontext, čo by mohlo na prvý pohľad pôsobiť ako metodologické vybočenie, vo svojej podstate to však bol legitímny a zmysluplný krok a ja oceňujem, že autor túto výzvu v prípade témy holokaustu prijal. Zaujímavé by mohlo byť vystaviť takémuto porovnaniu aj ostatné témy, hoci môžu na prvý pohľad vyvolávať dojem, že sa ich širší medzinárodný kontext netýka. Do akej miery je napríklad Jánošík aj poľskou kultúrnou ikonou, akú tam má jánošíkovský mýtus podobu? Ale to je skôr rétorická otázka, podnet do možnej, nie nevyhnutnej diskusie.</p>

	<p>To, čo vnímam ako nevyužitý potenciál habilitačnej práce, súvisí s vyvolaním istých očakávaní v prvej, metodologicky orientovanej kapitole. V nadväznosti na výskum českého filmológa Luboša Ptáčka sa autor zaujíma o napätie medzi ideológiou a alegóriou, ktoré je pre historický film príznačné. Túto inšpiratívnu výkladovú optiku však v následných analýzach filmových textov nesleduje, hoci pre výskum jazyka historických filmových naratívov by mohol byť prínosný. Pýtam sa preto, k čomu, k akej naračnej polohe inklinuje slovenský historický film? Podobne nedopovedaná sa mi javí aj téma mýtickej povahy zvolených kultúrotvorných naratívov. Autor na s. 12 hovorí, že sa v práci sústreďí hlavne na národné mýty, nie je však jasné, za akých okolností môžeme kultúrotvorné naratívy považovať za mýty, ktoré sú mýtovtorné postupy, prípadne aký to má vplyv na ich následnú prezentáciu. Kľúčovou otázkou sa tu javí byť dynamika fabulácie/výmyslu a pravdy/fakticity, ktoré sú rovnako dráždivé (minimálne recepčne) aj v historickom žánrovom filme. Dôvod, ktorý autora vedie v prvej kapitole k záujmu o hrdinský mýtus, pre mňa ostáva nečitateľný.</p> <p>V prípade ambície habilitanta prehľbovať a rozširovať tému, dovoľím si ho upozorniť na sériu zborníkov vydávaných SFU a VŠMU pod názvom Slovenský film v roku..., ktoré sú výstupom hodnotiacej platformy Týždeň slovenského filmu organizovanej pravidelne od roku 2014 a podávajú plastický a pomerne komplexný obraz o slovenskej audiovizii min. od roku 2016. V súvislosti s výskumom českého povojnového filmu považujem za povšimnutia hodnú publikáciu Ireny Rehořovej Kulturní paměť a film (2018).</p>
3.	<p>Prínos a úroveň výsledkov práce</p> <p>Téma, resp. témy, ktoré si Štefan Timko zvolil, si vyžadujú citlivý prístup, zmysel pre komparačnú interpretáciu, vysokú mieru zorientovania v tematicky relevantnej slovenskej a českej kinematografii a jej odbornej reflexii a istú mieru zorientovania sa v historických reáliách, a to aj vo vzťahu k ich možným diskurzívnym čítaniam. Optika, ktorú pri interpretačných sondách a výklade autor habilitačnej práce používa, v dostatočnej miere zodpovedá týmto nárokom, vďaka čomu sú výsledky výskumu zmysluplne kontextualizované a zároveň podľa potreby interpretačne sémantizované. Každý zo štyroch tematických okruhov – Jánošíkovský mýtus, cyrilo-metodská tradícia, holokaust, Alexander Dubček – je podrobený odbornej lektúre, v ktorej porovnávacou interpretáciou prechádza reprezentatívna vzorka filmov, prevažne hraných, v menšej miere dokumentárnych, s cieľom identifikovať východiskové parametre kultúrotvorného naratívu a následne pomenovať príznaky jeho vývoja v čase. Oceňujem, že autor si je pri takto koncipovanom výskume vedomý funkcie filmu nie nepodobnej Norovmu miestu pamäti – hoci to on explicitne takto nepomenováva – a zaujíma ho aspekt pripomínania minulosti v prítomnosti, pýta sa na to, ako je táto minulosť sprítomnená, aktualizovaná. Autorovi sa darí zaznamenať mílniky (zväčša sémanticko-hodnotové) v zobrazovaní jednotlivých tém a načrtnúť ich vývojovú dynamiku, vďaka čomu nevypovedá len o samotnom žánrovom filme, ale aj o kultúrotvorných prvkoch identity a sprostredkúva skúsenosť doby pre tých, ktorí sa k nej iným spôsobom nepriblížia. Habilitačná práca tak implicitne otvára veľkú tému protetickej pamäte, ako o nej uvažuje Alison Landsbergová a vytyčuje ďalšiu z možných perspektívnych tém ďalšieho výskumu. Autor si pri analýzach historických filmov všimá to, do akej miery tvorcovia uplatnili postupy filozofickej dekonštrukcie a revidujú pôvodné naračné kódy so zámerom narušiť dominantný, tradičný obraz historickej postavy a jej príbehu, historickej udalosti a jej konvenčnej reprezentácie a pod. Toto uvažovanie by v budúcom výskume mohlo vstúpiť do dialógu s tradičnejšou podobou klasifikácie adaptačných (a širšie intertextuálnych a intermediálnych) postupov a usúvzťažniť dekonštrukciu k rewritingu, mystifikácii, demýtizácii, reinterpretácii a pod. Aj v tomto predloženej habilitačná práca potvrdzuje svoje kvality – predstavuje sa ako dialogický text, podnetný pre ďalšie uvažovanie, nie do seba uzavretý, vyčerpaný monológ.</p>
4.	<p>Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, kultúra)</p> <p>Predložený text spĺňa z hľadiska formálnych náležitostí kritériá, ktoré prirodzene očakávame od habilitačnej práce. Jazyk textu je kultivovaný a potvrdzuje zrelého odborníka, ktorý vie do písaného prejavu previesť usporiadané, organizované myšlienkové koncepty, zrozumiteľne predstaviť zámer, dovoľí čitateľovi sledovať logiku jeho premýšľania, argumentácie. Dialóg s teoretickými koncepciami odborníkov z relevantných príbuzných disciplín (filmovej vedy, literárnej vedy, estetiky, semiotiky, adaptačných štúdií) je prirodzenou súčasťou jeho uvažovania.</p>

	Ojedinele sa v texte vyskytujú drobné formálne nedostatky, tie by však ešte jedno redakčné čítanie bez problémov odstránilo. A dovoľím si upozorniť na informačnú nepresnosť – na s. 14 a 25 sú zmienky o Ústave literárnej a umeleckej komunikácie ako o niekdajšom pracovisku s ukončenou pôsobnosťou v roku 2022. Dovoľím si upresniť, že ÚLUK stále legitímne existuje v organizačnej štruktúre FF, hoci ako pracovisko zastrešené Katedrou etiky a estetiky.
5.	Explicitne vyjadrený návrh na udelenie (resp. neudelenie) vedecko-pedagogického titulu docent Vzhľadom na vyššie uvedené odporúčam Mgr. art. Štefanovi Timkovi, PhD. po úspešnej obhajobe udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore kulturológia.

Záverečnú prácu hodnotím: **PR-r - prospel/a**

Nitra 15.03.2024